

საბა მეტრეველი

Saba Metreveli

შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი

Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature

მარი აბრამიშვილი – 100

Mari Abramishvili – 100

On March 27, 1945, on her way home from the university where she worked, Mari Abramishvili was arrested, imprisoned and deported on charges of writing patriotic poems and publishing a handwritten magazine (Anathema). She served her sentence in the Vyatka prison camp. She remains the only woman among the repressed Georgian authors. Mari Abramishvili was accused by the state of writing counter-revolutionary poems and of wanting to restore the monarchy in Georgia.

Crushed and broken under the Russian boots, Georgia was the grief and prayer icon of Mari Abramishvili. The brave daughter of the subjugated and dishonored fatherland faced other absurd blames, including that of being the author of a student paper, The Works of Chola Lomtadze; she was not forgiven for her sincere and deep love for a young man, to whom she dedicated up to sixty poems, because he was the son of an “enemy of the people” repressed in 1937. Such sympathy and love were unacceptable to the socialist motherland. The “Great Soviet Union” was led by the “Great Leader” who was at his highest moment. World War II was underway and the fact that Mari Abramishvili neither praised Stalin nor admired the creed of socialist realism was enough to constitute a crime. Her guilt is therefore compounded: if you were not against the Soviet regime, you would have written at least one poem about the Great Patriotic War.

To save the poet in herself, Mari Abramishvili had a solution: imprisoned, she composed poems orally and recited them aloud. Thus, locked in her cell 31, she created hundreds of poems. With her, Georgian poetry also took the path to Golgotha: Tbilisi-Rostov, Rostov-Moscow, Moscow-Gorki, Gorki-Kirov, Kirov-Vyatka. But, besides these physical hardships, the worst was to perceive that this disaster was due to the betrayal committed by her colleague, close friend and devoted member of the Anathema group.

For the sake of love to Georgia, Mari Abramishvili's monolithic, fearless and unwavering personality withstood everything, and she did it with equal serenity and courage, without complaints and without rancor towards her motherland. She judged the past with the highest human standards and rather than complaining, she gratefully declared: "I am grateful to you, my motherland, for the sufferings you have inflicted on me, I do not blame you, at least because such sufferings are not the fate of small people!".

With all her heart, with all her essence, with all her strength and energy, she praised her captive homeland, she wrote for it, she breathed for it and drew from this love the strength of her existence. Mari Abramishvili was a steadfast daughter of her homeland, whose martyred Saint Queen Ketevan is an icon and a symbol of faith and fortitude. Even when she looked into the eyes of death, she grasped the absolute value of life by perceiving the death itself. In those times of harsh physical and physiological hardships, the ideal of a free homeland and unconditional love for her country left no room for any alternate realities. That's why she declared, "I am this tortured soul, which would have remained the same if it had not been caught within the walls of a prison, because it was born on the soil called Georgia!".

Having triumphed over time itself, she could not free herself from the grip of two things, which were the essence of her life and existence, her mind, her pain and her love – poetry and the motherland, the motherland and poetry! Apart from these two things, she had no other life, thought, work or dream! What an exceptional life this is!

საკვანძო სიტყვები: მარი აბრამიშვილი, რეპრესიები, საბჭოთა ტოტალიტარიზმი, სტალინი, მეორე მსოფლიო ომი.

Key words: Mari Abramishvili; repressions; Soviet totalitarianism, Stalin, World War II.

2022 წლის 21 სექტემბერს ქართულმა პოეზიამ თავისი წამე-ბული შვილის, ერთადერთი რეპრესირებული ქალის, მარი აბრამიშვილის, დაბადების მე-100 წლისთავი აღნიშნა. გარდაცვალებამდე რამდენიმე წლით ადრე თავად პოეტი ასე გამოეხმაურა ამ თარიღს: „შენ ორი ათას ოცდაორ წელს, / სექტემბრის თვეში, / სულ მცირე ჟამი – საუკუნე გაგიტოლდება“.

ვინც ყურმოკრულად მაინც იცის საბჭოთა ტოტალიტარიზმის პოლიტიკა ქმნილების გვირგვინის – ადამიანის – წინააღმდეგ, მისთვის ადვილი გასაგები იქნება ამქვეყნიური ჯოჯოხეთის ის მასშტაბი, რომელიც სამშობლოს თავისუფლებაზე მეოცნეზე 22 წლის ახალგაზრდა პოეტის თავზე დატრიალდა. მარი აბრამიშვილს ახალი დამთავრებული ჰქონდა უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი. სამსახურიც დაიწყო ნაოცნებარი უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში ბიბლიოგრაფად. მხოლოდ ერთი თვის ხელფასის აღება მოასწრო: „სასოებით

ვინახავდი. ტკბილია პირველი ხელფასი, თუმცა მე აღარაფრის ყიდვა აღარ მღირსებია იმ ფულით. 27 მარტი იყო... 1945 წლის 27 მარტი“ (აბრამიშვილი, 2016, გვ. 64). გარეთ კი აბრამიშვილის ლექსებივით ქვითინებდა ქარი (პ. გრუზინსკი). 1945 წლის 27 მარტს უნივერსიტეტიდან გამოსულსა და სამსახურიდან შინ მიმავალს ცხვირწინ მანქანამ დაუემუხრუჭა. მალე თავი შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის ცივ საკანში ამოაყოფინეს. უცნაური იყო ის წინათგრძნობაც, რომელიც ამ ჩითისკაბიანი სიფრიფანა გოგონას სულში იდგა; იცოდა, გრძნობდა, რომ დაიჭერდნენ:

ჩვენ ამ სალამოს წაგვიყვანენ, მაგრამ რა ვუყოთ,
იქ ხომ ფარული ბორკილები აღარ გვედება!

მოგვიანებით პოეტი ამ დღეს ასე იგონებდა:

„1945 წლის 27 მარტს, ჩვენ, ძირითადი წევრები ამ თავყრილობებისა, დაგვაპატიმრეს: პეტრე გრუზინსკი, მე – მარი აბრამიშვილი, შალვა მჭედლიშვილი, თამარ შანშიაშვილი (სულ არაფერში რომ არ ერია) და იზა აღნიაშვილი (აგრეთვე სრულიად უდანაშაულო, პეტრეს დიდი ხნის თაყვანისმცემელი და მეგობარი). ყველანი ერთ საღამოს ქუჩიდან აგვიყვანეს და შინსახკომის ციხეში მიგვაბრძანეს. გარეთ დარჩნენ: ჟაკი ბალახაშვილი, ქუჯი ძიძიშვილი, მიხეილ ქვლივიძე, რომელიც მალევე მოსკოვში გადასახლდა. რაც შეეხება ვახტანგ კეკელიძეს, რომელიც განუყრელად ჩვენთან იყო, არც ის დაუჭერიათ, რამაც მის ორგულობასა და ღალატში დაგვაეჭვა. მან 1952 წელს თავი ჩამოიხრჩო. მანამდე მერი ჩხაიძემაც თვითმკვლელობით დაასრულა სიცოცხლე, სრულიად ახალგაზრდამ, ოღონდ ეს მან სიყვარულის ნიადაგზე ჩაიდინა. რა თქმა უნდა, გარეთ დარჩნენ ის ახალგაზრდა პოეტებიც, რომლებმაც ჩვენი სალონი ადრე დატოვეს. მაშინ კი არა, დღესაც ვერც ერთი (მე და შალვა ვართ მხოლოდ ცოცხალი) დაბეჯითებით ვერ ვიტყვით, ვინ გაგვწირა იმ წამებისთვის. მას შემდეგ იქნებ სხვაგვარადაც ვფიქრობთ, მაგრამ ფიქრის გამხელაც გვიჭირს“ (აბრამიშვილი, 2016, გვ. 55).

დაკავებულებს ბრალად ედებოდათ კონტრრევოლუციური ლექსების წერა და საქართველოში მონარქიის აღდგენის სურვილი. საქმეში (№210 – ლიტერატურული სალონი „ანათემა“) დაცულია დაკავებულების პირადი წერილები და ხელნაწერი ლექსები, განაჩენში ვკითხულობთ (სტილი დაცულია):

„ყველას ბრალდებათ დანაშაული გათვალისწინებული ს.ს.კ. 58-10,2 58-11 მუხლებით. საბრალდებო დასკვნით აღნიშნულ ბრალდებულებს ბრალი ედებათ მასშიდ, რომ იყვნენ რა ისინი მტრულად განწყობილნი საბჭოთა ხელისუფლებისადმი და მომხრენი საქართველოში მონარქიული წყობილების აღდგენის, 1944 წელში ისინი გაერთიანდნენ ეგრედრედწოდებულ სალონში, სადაც სწერდნენ, არჩევდნენ და ავრ-

ცელებდენ კონტრეულიციონურ ლექსებს. გამოსცეს კონტრეულიციონური ჟურნალი /ხელთ ნაწერი/ ეგრედ წოდებული „ანათემა“, რომელშიდაც სწერდენ საბჭოთა ხელისუფლების საწინააღმდეგო ლექსებს და ავრცელებდენ ნაცნობთა ვიწრო წრეში. ამასთან ერთად, აქებდენ ხალხის მტრებს, რომლებიც რეპრესირებულია შინსახკომის ორგანოების მიერ. იხელმძღვანელა რა სასამართლომ საქმეში არსებული წინასწარი გამოძიების მასალებით, ნივთიერი მტკიცებებით და თვით სასამართლო პროცესზე ბრალდებულების დაკითხვით, გამოირკვა, რომ ამ საქმეზე ბრალდებული მჭედლიშვილი, აბრამიშვილი, აღნიაშვილი და შანშიაშვილი დაუკავშირდენ რა ერთი მეორეს და ამავე დროს ამ საქმეზე ბრალდებულები მჭედლიშვილი და აბრამიშვილი იყვნენ რა თავიდანვე მტრულ განწყობილებაში საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ, ჩამოაყალიბეს 1944 წელში ლიტერატურული ეგრედწოდებული სალონი. აღნიშნული სალონი მათ მიერ გამოყენებულ იქნა კ/რევოლუციონური ლექსებისა და პროზების დასაწერად და წასაკითხავად. ბრალდებული მჭედლიშვილი და აბრამიშვილი სასამართლოს პროცესზედაც აღიარებენ იმ ფაქტს, რომ ისინი მტრულად იყვნენ განწყობილი საბჭოთა ხელისუფლების მიმართ, ვინაიდან აბრამიშვილს 1941 წელში ყავს გასამართლებული მმა კ/რევოლუციონური დანაშაულისთვის, ხოლო მჭედლიშვილს კი – კარგი ამხანაგი კირაკოზოვი /ხალიფაშვილი/, რომელიც კ/რევოლუციონური ორგანიზაციის წევრი იყო. მჭედლიშვილი აღიარებს იმ ფაქტსაც, რომ კირაკოზოვს /ხალიფაშვილს/ მან თავშესაფარი მისცა და მალავდა რამოდენიმე დღეს თავის ბინაში. ბრ. აბრამიშვილმა ამასთან ერთად მიუძღვნა ლექსი კ/რეულიციონურ, ამჟამად ლიკვიდირებულ, მუსტაფა შელიას. დადგენილია, რომ ბრალდებულები მჭედლიშვილი, აბრამიშვილი და შანშიაშვილი თავიანთ მიერ დაწერილ ლექსებში აქეზებდენ მკითხველებს საბჭოთა ხელისუფლების დამხობისკენ და საქართველოში მონარქიული წესების აღდგენისკენ, რასაც თითონაც არ უარყოფენ სასამართლო პროცესზე“ (გიორგაშვილი, 2019, გვ. 397-398).

რუსის ჩექმით გათელილი საქართველო მარი აბრამიშვილის დარდი, ტკივილი, ხატი და სალოცავი იყო. დამონებული, ღირსებაწართმეული სამშობლოს მამაც შვილს სხვა აბსურდული ბრალდებებიც დაუმატეს, მათ შორის სამშობლოს მტრობად ჩაუთვალეს სტუდენტობის ჟამს დაწერილი რეფერატი „ჭოლა ლომთათიძის შემოქმედება“; არ აპატიეს წმინდა და ამაღლებული სიყვარული ერთი ვაჟისა, რადგან ყმაწვილი, რომელიც უყვარდა და რომლისადმიც სამოცამდე ლექსი ჰქონდა მიძღვნილი, 1937 წელს რეპრესირებულის შვილი იყო. მტრის შვილის ტრფობა კი სოციალისტური სამშობლოსთვის მიუღებლად მიიჩნიეს. გარდა ამისა, როდესაც საქმის გამომძიებელი მარი აბრამიშვილის ლექსებს გაეცნო, დაიყვირა: ამის დამწერს ფეხებში უნდა მოჰკიდო ხელი და შუაზე გახლიჩოო. „დიად საბჭოეთს“ დიდი ბელადი მართავდა, რომლის კულტიც ზენიტში იყო. ამასთანავე, მეორე მსოფლიო ომი მძვინვარებდა და ეპოქის ასეთ კონტექსტში მარი აბრამიშვილი არც სტალინის სადიდებელს წერდა და არც სოციალისტური რეალიზმის ესთეტიკურ კრედოს უხდიდა ხარკს. ამიტომაც, ბრალდება დაუმძიმეს: შენ თუ საბჭოთა წყობილების წინააღმდეგი არ იყავი, სამამულო ომის თემაზე ერთ ლექსს მაინც დაწერდიო (აბრამიშვილი, 2016, გვ. 74).

12 თვე მარტოდმარტო იჯდა 31-ე ვიწრო უსარკმლო საკანში ქედუხრელი და ამაყი შვილი საქართველოსი. როგორი შინაგანი სულიერი ძალა ჰქონდა, როგორი ენერჯია, გაუტეხლობა და ეროვნული სიამაყე, რომ მარი აბრამიშვილს შეეძლო გადმოეწერია კედელი ტირანისა – საბჭოთა ციხისა. არაადამიანური და სასტიკი წესები იყო საპყრობილეში, მათ შორის ერთი ყოვლად დამამცირებელი და პიროვნების ღირსების შეურაცხმყოფელი – სანამ პატიმრებს სასამართლოს შენობაში შეიყვანდნენ, უნდა დაეჩოქებინათ, ჩაემუხლებინათ. დაინიშნა მარი აბრამიშვილის სასამართლო პროცესიც. ციხიდან წამოყვანილი პატიმრები უზენაესი სასამართლოს ეზოში შეიყვანეს:

„მე ჩონჩხადქცეული და მილასლასებული ვიყავი, მაგრამ „ჩორნი ვარონას“ უკანა კარიდან მაინც ყოჩაღად ჩამოვხტი და რუსი ბადრაგების ბრძანებასაც არ დავემორჩილე, ჩაიჩოქეთ, ჩაიჩოქეთო რომ გაჰყვიროდნენ. ჩაცუცქდა ყველა, მე კი გამართული ვიდექი და დამცინავი ღიმილით შევეყურებდი

ამ ფორმიანსა და იარაღიან ბიჭებს, რომლებიც გაშმაგდნენ ჩემს ურჩობაზე, მაგრამ ხელს ვერ მახლებდნენ, სასამართლოს შენობიდან ათასი თვალი გვიყურებდა. ვიცოდი, ზემოთ ჩემი დატანჯული მშობლებიცა და ახლობლებიც იდგნენ, რომელთაც არ მინდოდა მოკუნტული და განადგურებული ვჩვენებოდი, ხელებსაც კი ვაცეკვებდი ზურგს უკან, რომ ისინი გამემხნეებინა!“ (აბრამიშვილი, 2016, გვ. 76).

ასეთი რამ მხოლოდ მარი აბრამიშვილს შეეძლო – ქედუხრელსა და უდრეკს. ამიტომაც უწოდა რ. კვერენჩილაძემ მას „უმიშარი“.

მარი აბრამიშვილმა, საკუთარ არსებაში პოეტი რომ გადაერჩინა, საკუთარ სულში პოეტური აღმაფრენა რომ არ ჩაეკლა, გამოსავალს მიაგნო: საკანში გამოკეტილი კი არ წერდა (ვინ მომაქვავებდა კალამსა და ქალაღდსო), ზეპირად თხზავდა და ხმამაღლა ამბობდა. ასე შეიქმნა 100 ლექსი ციხის 31-ე საკანში: „*გუშაგებს გიჟი ვეგონე. ჩემს სიცოცხლეში რომ არ მიმღერია, ვმღეროდი კიდეც ათასგვარ სიმღერას და ყოველ დილა-საღამოს ვამოწმებდი ჩემსავე თავს, ჯერ ისევ ჭკუაზე ვიყავი თუ შევიშალე*“, – იგონებდა მოგვიანებით (აბრამიშვილი, 2016, გვ. 66).

მარი აბრამიშვილთან ერთად გოლგოთის გზას გადიოდა ქართული მწერლობაც: თბილისი–როსტოვი, როსტოვი–მოსკოვი, მოსკოვი–გორკი, გორკი–კიროვი, კიროვი–ვიატკა: „*აი, ამ ექვსი ქალაქის შვიდ ციხეში ვხეხე ცემენტი ჩემი ძვლებზე გადაკრული კანით*“. ასე გამოიარა ცხოვრების ჯოჯოხეთი და, ალბათ, ფიზიკურ ტანჯვაზე უფრო მწარე იმის გაცნობიერება აღმოჩნდა, რომ ეს კატასტროფა თანამოაზრისა და „ანათემის“ ჯგუფის წევრის, მეგობრისა და თაყვანისმცემლის ღალატმა განაპირობა.

უდანაშაულოდ განწირული ადამიანი შეიძლება გაბოროტდეს, სასტიკი გახდეს, გულში ბოღმა და სიძულვილი ჩაიდოს და მერე ამ აგრესიამ მოინელოს. მარი აბრამიშვილის მონოლითურმა, გაუზზარავმა არსებამ ამ განსაცდელსაც გაუძლო: ყველაფერი დაითმინა, გადაიტანა, იწვნია და იგემა თავისი გაუზზარელი სატრფოს – საქართველოს სიყვარულის სახელით და ეს მიიღო ისეთი სიმშვიდითა და ვაჟკაცობით, რომ საყვედურიც კი არ დასცდენია, სამშობლოს არ გაჰბუტვია. მან წარსული უმაღლესი ადამიანური კრიტერიუმე-

ბით შეაფასა და ჯოჯოხეთადქცეული განვლილი ცხოვრების გამო აუგი კი არა, ასეთი სამადლობელი აღმოთქვა: „მადლობელი ვარ, ჩემო ქვეყანავ, ტანჯვისათვის, რომელიც მომაგე. არ გემდური თუნდაც იმიტომ, რომ ასეთი სატანჯველი პატარა ადამიანების ხვედრი არ არის!“ (აბრამიშვილი, 2016, გვ. 173).

გადასახლებიდან დაბრუნებულს ახალი ცხოვრება უნდა დაეწყო, მაგრამ, როცა გოლგოთა დასრულდა, როცა ციხის კარი გაიღო და გატანჯულ-გაწამებული შინ დაბრუნდა, ირგვლივ სამშობლოსთან გაუცხოებული ადამიანები დახვდნენ, რომლებსაც სიცოცხლის მთავარი, თუმცა უჩინარი, უხილავი არსება – შიში – უთრგუნავდათ სულს და ამიტომაც ერიდებოდნენ „სამშობლოს მტერთან“, რეპრესირებულ პოეტთან ურთიერთობას: „აქ, ჩემს საქართველოში... შიშისაგან გამირბოდა ყველა“, – წერდა სულშემძრული (აბრამიშვილი, 2016, გვ. 95). მან ამაზე ამაღლებაც შეძლო, რადგან უკვე ისეთ პიედესტალზე იდგა, რომ ადამიანურ სისუსტეებს ყურადღებას აღარ აქცევდა. სულგრძელობის, იშვიათი კაცთმოყვარეობის, მაღალი ჰუმანიზმისა და საკუთარ თავზე გამარჯვების მაუწყებელი სტატუსია პოეტის გულიდან ამოძახილი: „მე შეიძლება არ მიყვარდეს, მაგრამ არ შემეძლია, მძულდეს!“ (2016, გვ. 184).

მთელი არსებით, შეგნებით, ძალითა და ენერგიით ეტრფოდა ბორკილდადებულ სამშობლოს, მისთვის წერდა, მისთვის სუნთქავდა და საარსებო ძალებსაც ეს სიყვარული აძლევდა. მარი აბრამიშვილი იყო ქედუხრელი შვილი იმ საქართველოსი, რომელსაც წმინდა ქეთევან დედოფალი ჰყავდა სახედ და ნიმუშად რწმენისა და მამულისათვის თავდადებისა. მაშინაც კი, როცა სიკვდილის სუსხმა ჩახედა თვალებში, სიკვდილის წვდომის გზით სიცოცხლის აბსოლუტური ღირებულება შეიცნო. მწარე ფსიქოლოგიური და ფიზიკური განსაცდელის ჟამს სამშობლოს თავისუფლების იდეა და ქვეყნის უპირობო სიყვარული ადგილს არ ტოვებდა არანაირი სხვა რეალობისთვის. აკი წერდა კიდევ: „მე ის ტანჯული სული ვარ, რომელიც ციხის კედლებშია რომ არ გამოემწყვდიათ, მაინც ის იქნებოდა, რაც არის, რადგანაც იმ მიწაზე იშვა, საქართველო რომ ჰქვია!“ (აბრამიშვილი, 2016, გვ. 26).

დროსა და ჟამზე გამარჯვებულმა მხოლოდ ორი რამის ტყვეობას ვერ დააღწია თავი. ორივე მისი ცხოვრების საზრისი, არსებობის

გამართლება, მისი ფიქრი, ტკივილი და სიყვარული იყო – პოეზია და სამშობლო, სამშობლო და პოეზია – მას არ ჰქონია ამისგან გაუმიჯნავი არც პირადი ცხოვრება, არც სადარდელი, არც საქმე და არც ოცნება!

იშვიათია სიცოცხლის ასეთი სახეობა!

* * *

„ნამდვილი მწერლის ბიოგრაფია სიკვდილის შემდეგაც გრძელდება და ზოგჯერ ცხოვრებისგან განწირული კაცის სახე სრულიად სხვა ელფერს იძენს ჩვენს თვალში. გადის დრო, სინანულის მწუხრი თანდათან შორდება მის ნაკვთებს და ჩვენთან რჩება მხოლოდ მისი მზიური სულის ანარეკლი“ (ასათიანი, 2002, გვ. 3) – გურამ ასათიანის ეს სიტყვები ზუსტად ეხმიანება თანამედროვე კონტექსტს, რომელშიც პოეტის იუბილე აღინიშნა. ასი წელი შეუსრულდა მარი აბრამიშვილს. დიდი საიუბილეო თარიღი კი უკვე იძლევა იმის შესაძლებლობას, რომ ტკივილით დაღდასმული უშიშარი და უდრევი პოეტის ცხოვრებას მწუხრი ჩამოშორდეს და სწორედ მისი „მზიური სულის ანარეკლი“ – პოეზია დარჩეს შუამავლად ავტორსა და თაობებს შორის!

მარი აბრამიშვილის პოეზია სრულად წარმოაჩენს იმას, რასაც განიცდიდა, რასაც ფიქრობდა, რასაც გრძნობდა: „ჩემი სიტყვა ჭეშმარიტ სიყვარულს ემსახურება, ჭეშმარიტი სიყვარული საქართველოა ჩემი!“ (აბრამიშვილი, 2016, გვ. 182). სამშობლო იყო სწორედ მისი წყევლაც და ბედისწერაც, სიხარულიც და ტკივილიც. მთელი მისი არსება ქვეყნის სიყვარულში დანთქმული ადამიანის უშიშარ ცხოვრებას ჰგავდა:

„ჩემს გულში,
ჩემს სულში,
ჩემს ყურში
მხოლოდ საქართველო ჟღერს!“

მარი აბრამიშვილი თავის ლექსებში ისეთივე გულწრფელი და შეუნიღბავი იყო, როგორც – ცხოვრებაში. სწორედ ამ სითამამეს

შეეწირა მისი ახალგაზრდობის 6 წელი. დღეს უკვე ის საბედისწერო ხელნაწერი ჟურნალი „ანათემა“ დაკარგულად ითვლება, თუმცა რ. კვერენჩილადის წყალობით შემორჩენილია მცირე ფრაგმენტი ლექსისა „ანათემა“:

„პატარა ერის თავის კუთხეს აღარ მმართველობს,
როგორც ცხვრის ფარა სხვის კომბლის ქვეშ მიედინება....
მითხარ, სად არის ან სამშობლო, ან საქართველო
სად არის ჩვენი ცა-ფირუზ და ხმელეთ – ზურმუხტი?!
ხომ ხედავ, კუთხე წაგვართვეს!“

ერთი წუთითაც კი შემზარავია იმის წარმოდგენა, როდის დაიწერა ეს სტრიქონები, როგორ რეალობაში ფიქრობდა და აზროვნებდა ასე პოეტი! გავიდა დრო და ამ გულწრფელმა სითამამემ თავადაც მოხიბლა: „ახლა რომ ვკითხულობ ამ ჩემს თითქმის ბავშვობისდროინდელ სტრიქონებს... გაცელებული ვარ ნათქვამის სითამამით; ეს იმ დროს, როცა შიშით გულშიაც არ გაივლებდა კაცი ასეთ აზრებს. აქ ისეთი ამბობია სულისა არსებული წყობილების წინააღმდეგ, რომ ბოროტსა და გამოუსწორებელ ადამიანს გიჟური სურვილი მოუვლის ჩემი ხელმეორედ იზოლაციისა“ (აბრამიშვილი, 2016, გვ. 94). ასე სჩვეოდა მას, ასე თხზავდა თავისი სულისა და გულის, ფიქრისა და აზრის „ათრთოლებულ გულის სიმებს“, ოღონდ წერდა „სულისშემძვრელი სიმართლით, ნიჭიერებითა და ასკეტური კეთილშობილებით“ (რ. ამაშუკელი). მთელ მის შემოქმედებას „მრავლისმნახველი ადამიანის ჩუმი წუხილი და დაღლილი კაცის შემწყნარებლური დიმილი“ (მ. ლებანიძე) გასდევს. მარი აბრამიშვილი ბევრს ფიქრობდა დაუნდობელ და გაუტანელ წუთისოფელზე, სამშობლოზე („ადიდე შენი ორიოდ მტკაველი მიწა!“); ებრალებოდა უთვისტომო კაცი, აღელვებდა ჩვენი მენტალური და კულტურული რეალობა, ირონიისა და ცინიზმის გაბატონება, ტრადიციული თემატიკისა და რიტორიკის პაროდირება, უნიჭობისა და ანტიღირებულებათა აგრესიული მოძალეობა. წერდა დედაშვილობის გრძნობის დუდილზე, მშვენიერებაზე, სიკეთესა თუ ეროვნულ ტრადიციებზე: „თუ საკუთარ ბილიკს ვერ გააკვლევ, მამა-პაპის მართალ გზას მაინც გაჰყევი – სისხლითა და ძვლებით მოკირწყლულ გზას“ (აბრამიშვილი, 2016, გვ. 176), –

თითქოს ანდერძად დაგვიგდო თავისი სულისკვეთების მთავარი მოტივი.

მარი აბრამიშვილს არასდროს ტოვებდა თვითცენზურა, თვითკრიტიკა. მართალია, ყოველ ჩვენგანს ჩვენივე სისუსტეები გვდევს და უცნაური ამაში არაფერია, თუმცა არის რაღაც, ალბათ, უმთავრესი, რომელიც ყოველგვარი შელამაზების გარეშე იცი. სწორედ ამის გამოხატულებაა პოეტის სტრიქონები: „*აქამდე სუფთად მოვედი და არც არასდროს შემპარვია ეჭვი საკუთარი სულის სიწმინდეში*“. სულში ჩაიხედე, სული ცინცხალიაო – გვარწმუნებდა. ასეთი ბუნებრივი და პირველქმნილი სიმართლით იცხოვრა მარი აბრამიშვილმა. იცხოვრა და იცოცხლა არა პირადი კეთილდღეობისათვის, არამედ – სამშობლოს რწმენითა და სიყვარულით და, რადგან ორივე მსხვერპლს მოითხოვს, მანაც უყოყმანოდ გაიღო ეს შესაწირიც:

„ქვეყნის თვალის იქნებ ერთი წამწამი ვარ
ამ ცხოვრების სამსხვერპლოზე დაცემული!“

მარი აბრამიშვილს ყოფითს მოვლენებში შემოჰქონდა მარადიულობის უსაზღვროება. ის სიტყვაში აცოცხლებდა იდეას, დროს, საგნის სულს. საზრისის, პოეტიკის, თემატიკისა და მხატვრული რიტორიკის თვალსაზრისით ძნელად მოიძებნება ქართულ პოეზიაში მეორე ავტორი, სატრფიალო ლირიკის ამდენი ნიმუში რომ შეექმნას. ის წერდა ხშირად, წერდა სიყვარულზე, ტრფობაზე და ყველაზე კარგად ამ თემატიკაში ახდენდა საკუთარი ესთეტიკური ემოციის ფორმირებას; წერდა იმ სულისკვეთებითა და შეგნებით, რომ სიყვარული აგვამალლებს, რომ სიყვარული სიცოცხლის ძალისა და პოეტური შთაგონების მომნიჭებელია, რომ ამ ცხოვრების აზრი მხოლოდ სიყვარულშია. უცნაური ისიცაა, რომ სატრფიალო ლექსებს სიცოცხლის ბოლომდე თხზავდა თავდავიწყებამდე მისული გზნებითა და გატაცებით. ჩვენს გაუტანელ წუთისოფელში პოეტი ამ გზით ავსებდა დაკარგული სიყვარულის (და შესაბამისად – სიკეთის) სივრცეს. ამით კიდევ ერთხელ გვიმტკიცებდა, რომ სიყვარულისთვის არ არსებობს ასაკი, დრო და მდგომარეობა, რომ ის, მართლაც, ყოვლისშემძლე ძალაა, რომლისთვისაც ნამდვილად ღირს წერაც და ცხოვრებაც!

* * *

შესაძლოა, დღევანდელ კრიზისულ დროში ვინმემ იკითხოს, ვინ იყო მარი აბრამიშვილი... თანამედროვე ეპოქამ პოპულარობას სხვა საზომი დაუდო. პოეტმა კი ამაზე ასეთი პასუხი გაგვცა: „ბედნიერად ვრაცხ თავს, რომ ვერ მამჩნევენ ცოცხალს!“ (აბრამიშვილი, 2016, გვ. 204). ქართველ მკითხველს ეძლევა იშვიათი შესაძლებლობა, არათუ შეამჩნიოს, დაინახოს უბრალოების ის ეფექტი, რომლითაც გამოირჩევა მარი აბრამიშვილი, არამედ შეხვდეს და აღმოაჩინოს ქედუხრელი პოეტი და მადლობა უთხრას თავისუფლების სახელით!

და კიდევ ერთი – ძლიერი ადამიანის თვისებები მარი აბრამიშვილმა ასე განსაზღვრა: „ქედუხრელობა, გამტანობა, სიმართლე და სამართლიანობა, უშიშრობა და გულმოწყალება, კეთილშობილება, მედიდურობასთან ბრძოლა და დაჩაგრულის ქომაგობა, – ყველაფერი, რაც ლიქნასა და ფარისევლობას, ორგულობასა და ღალატს ვერ ითავსებს!“ (აბრამიშვილი, 2016, გვ. 179) – ეს უკვე მისი სულის პროფილია. თავად იყო ამ პრინციპების მატარებელი და შინაგანი კონსტიტუციის ეს „ათი მცნება“ მან დაგვიტოვა ღირსებისა და თავისუფლების ასპარეზზე დგომის მთავარ გარანტად.

უკომპრომისო ცხოვრება სიცოცხლის ურთულესი სახეობაა, რადგან ის პრინციპების ერთგულებას, ღირებულებათა და ფასეულობათა მსახურებას გულისხმობს. თუ ამ პრიზმიდან დავინახავთ ერთადერთი რეპრესირებული პოეტი ქალის – მარი აბრამიშვილის – ცხოვრებას, მას, უდავოდ, შეიძლება ეწოდოს ქედუხრელის ამბოხი სულისა!

P.S. 2001 წლის მაისითაა დათარიღებული მარი აბრამიშვილის ლექსი „ასი წლისთავზე“. როცა ის ამ სტრიქონებს წერდა, 79 წლის იყო:

ოცი წის შემდეგ

(ან ცოტა ადრე)

ვიღაცას შენი გაჩენის დღე მოაგონდება,

ხსოვნის ეკრანზე გამოაფენს ნაღვლიან კადრებს,

სიმღერასავით აზეიმებს მწარე გოდებას.

ოცი წლის შემდეგ –
შემორჩება პოეტი თბილისს,
ვისთანაც შენი მეგობრობა განმეორდება
და შენი ლანდი აღმართს ისე მჩატედ აივლის,
თითქოს გოლგოთა ჩამოზვავდა მწვანე კორდებად.

შენ ორი ათას ოცდაორ წელს
სექტემბრის თვეში
სულ მცირე ჟამი – საუკუნე გაგიტოლდება,
სულის ცრემლები ჩაიღვრება პატარა ლექსში
და სიცოცხლის ხე განიტოტება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- აბრამიშვილი, მ. (2016). ბედისწერის განაჩენი, თბილისი: „ინტელექტი“.
- ასათიანი, გ. (2002). ოთხტომეული. ტომი I, თბილისი: „ნეოსტუდია“.
- გიორგაშვილი, მ. (2019). საქმე №210 – ლიტერატურული სალონი „ანათემა“.
წიგნში: ბოლშევიზმი და ქართული ლიტერატურა, მეორე მსოფლიო
ომის დაწყებიდან სკკპ მე-20 ყრილობამდე (1941-1956 წწ.), თბილისი:
„მწიგნობარი“.
- კვერენჩილაძე, რ. (2017). წამების გზა. წიგნი II, თბილისი: „უნივერსალი“.

References:

- Abramishvili, M. (2016). Bedists'eris ganacheni. [Judgment of fate]. Tbilisi: „Intelekti“.
- Asatiani, G. (2002). Otkht'omeuli. T'omi, 1. [Four-volume. Volume, 1]. Tbilisi: „Neostudia“.
- Giorgashvili, M. (2019). Sakme N210 – lit'erat'uruli saloni „Anatema“. Bolshevizmi da kartuli lit'erat'ura, meore msoplio omis dats'k'ebidan me-20 q'rilobamde (1941-1956 ts.). [Case N210 – Literary Salon „Anathema“. Bolshevism and Georgian Literature From the World War II to the 20th Congress of the CPSU (1941-1956)]. Tbilisi: „Mts'ignobari“.
- K'verenchkhiladze, R. (2017). Ts'amebis gza. Ts'igni II. [Way of torture. Book II]. Tbilisi: „Universali“.